

31.7.1974

Üksikute õppeainete süvendatud õpetamine eriklasside ja fakultatiivkursuste kaudu võeti eksperimentaalse õppevormina meie vabariigis kasutusele juba üle 10 aasta tagasi. Kuid eriklasside võrgu ja fakultatiivkursuste tunduv laiendamine toimus vastavalt NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 10. novembri 1966.a. määrusele "Üldharidusliku keskkooli töö edasise parandamise abinõudest". Ka käesoleval etapil, mil nõukogude kool täidab talle NLKP 24. kongressi otsustega antud suuri ja vastutusrikkaid ülesandeid üldisele keskkaridusele ülemineku lõpuleviimisel, vastab see õppevorm paremini teaduslik-tehnilisele progressile ning loob kasvavale põlvkonnale optimaalsed võimalusi vaimseks arenguks ning praktiliste oskuste omandamiseks, valmistab õpilasi paremini ette tööks ja eluks ning teadlikuks kutsevalikuks.

1. Eriklasside tööst

Eesti NSV-s on eriklassid avatud üldreeglina 9.-11. kl., kuid mõningates õppeainetes (võõrkeel, kunstiline kasvatus, muusikaõpetus) töötavad eriklassid I-XI klassini.

Eriklasside arv on aastate jooksul käikunud seoses nende võrgu korrigeerimise ja sisulise töö ümberkorraldamisega. Eriklasside üldist arvu vähendas ka see, et ainealaste sidemete tugevdamise eesmärgil ühendati 1969.a. matemaatika ja füüsika eriklassid. Esines ka seda, et algul avati eriklasse palju, kuid ilma küllaldase ettevalmistuseta. Seepärast mitmed nendest ei kasvanud elujõulisteks ning nad tuli sulgeda.

Liiga suur eriklasside arv rikub ka proportsioone põlutehnilise tööõpetusega, olgugi et kaasajal on füüsiline ja vaimne töö väga tihedasti seotud. Seepärast on võimalik üldse avada eriklasse 3 (äärmisel juhul 2) paralleelklassi olemasolu korral, millest 1 on eriklass mingi õppeaine süvendatud õpetamiseks. Sellest tingituna on Eesti NSV-s avatud eriklassid põhiliselt linnades ja suuremates maakeskoolides. Mõningates suuremates linnakeskkoolides, kus on palju paralleelklasse, töötab mitu eriklassi (Tallinna 21., Tartu 5., Tartu 7. jt.).

Aastate lõikes on eriklassidega koolide arv kujunenud meie vabariigis selliseks:

Õppeaasta	Keskkoolide arv kokku	Keskkoolide arv, kus töötavad eriklassid
1967/68. õ.-a.	134	52
1970/71. õ.-a.	142	22
1971/72. õ.-a.	145	39
1972/73. õ.-a.	147	48
1973/74. õ.-a.	154	52

1/3 keskkoolidest

1973/74. õppeaastal oli õppeainetest arvukamalt esindatud võõrkeel (15 koolis, 4355 õpil.), matemaatika-füüsika (14 koolis, 1282 õpil.), vene keel ja kirjandus (8 koolis, 441 õpil.), muusika (7 koolis, 1309 õpil.). Peale selle töötavad eriklassid - eesti keel ja kirjandus (4 koolis), keemia (3 koolis), ajalugu ja ühiskonnaõpetus (2 koolis), loodusteadus-geograafia (2 koolis) ja kunstiajalugu eriklassid (kujutav kunst, tarbekunst, kinokunsti alused, teatrikunst - 4 koolis) jt. Üldse töötasid eriklassid 12 aine alal, haartes kokku 9685 õpilast (52% õpil. üldarv koolides 187528).

Nendest õppis eriklassides 1.-3. kl. 2419 (4,1%)

4.-8. kl. 3225 (3,1%)

9.-11. kl. 4041 (16,3%).

Geograafiliselt:

1. Eriklasside võrk on enam-vähem välja kujundatud Tallinna, Tartu ja Pärnu linnas;

2. Eriklasse on võimalik juurde luua Narva linnas, Harju ja Jõgeva rajoonis.

3. Üldse pole seni loodud eriklasse, kuid mõningaid võimalusi selleks on Pärnu ja Kohtla-Järve rajoonis;

4. Eriklasse pole võimalik luua Sillamäe linnas, Hiiumaa rajoonis.

Eriklasside geograafias oleme lähtunud sellest, et nad paikneksid enam vähem ühtlaselt üle vabariigi, et oleks võimalik sinna rohkem suunata tööliste ja põllumajandustöötajate lapsi. Nii ka paiknevad matemaatika-füüsika ja võõrkeele eriklassid üle vabariigi. Vaatamata sellele on eriklasside

võrk kõige tihedam praegu Tallinnas, kus on eriklassidega haaratud 5505 1.-11. kl. õpilast (11,6%), nendest 1.-3. kl. 1429 (9,5%), 4.-8. kl. 2355 (9,4%) ja 9.-11. kl. 1721 (24,1%).

1974/75. õ.-a. avatakse 6 uut eriklassi (vt. lisa nr.1).

Tulevikus on vaja avada eriklasse eriti vene õppekeele- ga koolides; õppeainetest vene keele ja kirjanduse, bioloogia ning keemia alal.

Eriklasside töö kontrollimine näitas, et õpilased omavad paremaid teadmisi mitte ainult profileerivates, vaid ka teistes õppeainetes, võtavad aktiivselt osa väga erinevatest klassi- ja koolivälise töö liikidest (80% eriklasside õpilastest võtab osa 1-2 klassivälisest ringist), ühiskondlik-poliitilisest elust, sporditööst ning kunstilisest isetegevusest. Enamus eriklasside õpilasi (80-100%) kuulub ÜLKNÜ ridadesse ning võtab aktiivselt osa komsomoliorganisatsiooni tööst, annab tooni kogu õpilaskollektiivile. Oht eriklassidega ühekülgselt õpilasi arendada langeb ära.

Eriainetes on õppeedukus kõrgem, puudulikke hindeid esineb harva. Eriklassides on õpilaste hindamine sage ning piisav. Eriklasside õpilased mõjutavad ka teiste klasside õpilasi positiivselt, nendes koolides on üldiselt hea töömeeolu, "4" ja "5" õppijate arv on suurenenud vabariigi koolides.

eri-
70-80% klassides õppinud noortest töötavad vastaval alal või jätkavad edukalt õpinguid kõrgemates koolides erialal või sellele lähedasel alal.

Eriklasside õpilaste sotsiaalne koosseis Eesti NSV-s vastab üldiselt elanikkonna omale.

Koolide, eriklasside ja teiste õpilaste omavahelised suhted on normaalsed. Sotsiaal-psühholoogilised näitajad on eriklasside kasuks.

Eriklasside õpetajate kaader on üldiselt kõrgema haridusega, suure pedagoogilise tööstaaziga ja rikkalike kogemustega. Õpetajate kvalifikatsiooni tõstmisega on aga raskusi, sest väike õpetajate arv ei võimalda alati komplekteerida grupe. Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut on kor-

raldanud kursusi võõrkeele ja seminare matemaatika-füüsika eriklasside õpetajaile. Kuid mitmetel erialadel on selles pöördutud Moskva, Leningradi, Riia jt. õpetajate täiendus-instituutide poole.

Kui mõned aastad tagasi töötasid eriklassides õpetajaina kõrgemate koolide õppejõud ja teadlased, siis praegu töötavad põhiliselt üldhariduslike koolide õpetajad-entusiastid ning kõrgemate koolide õppejõud juhendavad põhiliselt praktikume.

Eriklasside õppetööks loodud õppe-materiaalne baas on aasta-aastalt paranenud. Tugevnenud on side eriklassidega koolide ning teaduslike asutuste ja kõrgemate koolide vahel. Hea koostöö toimub õppebaaside loomise ja kasutamise osas Nõo Keskkooli ning Astronoomia Instituudi ja TRÜ vahel, Tartu 2., 3., 5., 7., 8., 10. keskkooli ja TRÜ kateedrite vahel, Tallinna 21., 22. keskkooli ja Tallinna Riikliku Konservatooriumi vahel, Tallinna 24. ja 46. keskkooli ning ERKI vahel jt.

Kuid eriklassidega koolide side kõrgemate koolide vastavate kateedrite, teaduslike asutuste ning ettevõtetega pole veel küllaldane. Praegu me tugevdame šeflussidemeid eriti Eesti NSV Teaduste Akadeemiaga ning ka teiste asutuste ja ettevõtetega, kus abistavad koole nii sisulise töö korraldamisel kui ka õppe-materiaalse baasi tugevdamisel ning šefluslepingute alusel praktikabaaside loomisel. See on vajalik selleks, et kinnistada paremini teoreetilisi teadmisi praktikas ning kõikides eriklassides viia läbi praktilised tööd ning kindlustada programmide rakendusliku osa (prikladnoi predmet) täitmine.

5.

ARHIIVIS
MU3200MY/1984
FOND K 14442-3

2. Fakultatiivsete ainete õpetamisest

1973/74. õppeaastal oli õppeplaaniga eesti õppekeele-
ga 11-klassilistel koolidel fakultatiivsete ainete õpetam-
iseks eraldatud 15 tundi (neist 1 tund 7. klassis oli lu-
batud täienduseks õppeplaanile matemaatikale), vene õppe-
keelega koolidel oli kasutada 11 tundi.

Õpilaste haaratus fakultatiivkursustega on aasta-aas-
talt tõusnud. Möödunud õppeaastal võtsid 1-3 fakultatiiv-
se aine tundidest osa peaaegu kõik 7.-11. klassi õpilased, (76%)
kasutamata fakultatiivseid tunde esineb ainult üksikutes
koolides.

Fakultatiivsete tundide kasutamisel on vabariigis läh-
tutud peamiselt järgmistest põhimõtetest:

1. Süvendada õppeplaanis ettenähtud õppeainete õpetam-
ist. Sellistest ainetest oli 1973/74. õppeaastal kõige
arvukamalt esindatud emakeel ja kirjandus (õpetatakse 269-s
koolis 469-st, osa võtab 11221 õpilast), matemaatika (144
koolis 7323 õpilast), võõrkeel (163 koolis 4974 õpilast),
füüsika ja astronoomia (93 koolis 3012 õpilast), keemia
(91 koolis 2455 õpilast), ajalugu (58 koolis 2139 õpilast)
jt.

2. Süvendada polütehnilise tööõpetusega seotud õppeai-
nete õppimist eesmärgiga anda õpilastele enam praktilisi
oskusi ja aidata kaasa elukutse valikule. Fakultatiivseid
tunde kasutati möödunud õppeaastal tööõpetusele 124 koolis
(5665 õpil.), nendest kõige arvukamalt autoõpetusele (37
koolis 2215 õpil.), õmblemise tehnoloogiale ja teistele
tütarlaste tööõpetuse kallakutele (35 koolis 1356 õpil.),
põllumajanduse mehhaniseerimisele (11 koolis 395 õpil.),
aiandusele ja põllumajandusele (11 koolis 676 õpil.). Selles-
se tsükklisse kuuluvad oma sisu ja eesmärgi poolest ka selli-
sed fakultatiivained, nagu kutsesuunitlus ja ohutustehnika.

3. Kasutatakse ka uusi fakultatiivseid õppeaineid ees-
märgiga kompenseerida õppeplaanide mõningat ühekülgsust.
Nii on viimastel aastatel tunduvalt kasvanud esteetilise

tsükli ainete osakaal: kunstiõpetust ja kunstiajalugu õpetatakse 146 koolis (6391 õpil.), kinokunsti aluseid 15 koolis (961 õpil.), muusikat 34 koolis (1475 õpil.) jms. Noorte eluks igakülgse ettevalmistamise eesmärgiga on keskkoolide lõpuklassides juba aastaid õpetatud pedagoogikat (61 koolis 2498 õpil.) ja psühholoogiat (70 koolis 3677 õpil.). Õiguslase kasvatustöö parandamiseks soovitatakse fakultatiivkursused "Nõukogude seadusandluse alused" 9.-11. klassidele ja "Nõukogude riigi ja õiguse alused" 7.-8. klassidele, milliseid õppis eelmisel õppeaastal 404-s koolis 13089 õpilast.

4. Fakultatiivseid tunde kasutatakse üksikute õppeainete süvendatud õppimiseks vastavates klassides või nende klasside õppeplaanidesse kuuluvate erikursuste õpetamiseks (masinakiri jm.).

Viimastel aastatel on järsult kasvanud selliste fakultatiivsete õppeainete õppijate arv, nagu "Nõukogude riigi ja õiguse alused", kunstiõpetus, polütehniline tööõpetus (peamiselt autoõpetuse arvel) jt., monevõrra on vähenenud koolide arv, kus õpetatakse fakultatiivselt ajalugu (1971.a. 112 kooli, 1973.a. - 58), vähe õpetatakse fakultatiivselt eesti õppekeelega koolides vene keelt (ainult 17 koolis 383 õpil.).

Linnakoolides, kus on parem õppe-materiaalne baas, õpitakse rohkem tehnika-alaseid kursusi (elektrotehnika, autoõpetus, elektroonika jt.), maakoolides aga enam looduse ja põllumajandusega seotud erialasid (agronoomia, aiandus, bioloogia, looduskaitse, põllutöömasinad jt.), küllaltki populaarsed on ka matkamine ja kodu-uurimine.

Fakultatiivaineid õpetavad põhiliselt üldhariduslike koolide õpetajad, kellel on vastav erialane ettevalmistus. Üksikutel juhtudel kasutatakse ka teiste asutuste töötajate, kõrgemate koolide õppejõudude ja teaduslike töötajate abi (Tallinnas TPI, Tartus TRÜ õppejõud jt.).

Paljudes koolides õpetavad fakultatiivseid aineid õpetajad-entusiastid, kes oskavad õpilastes äratada sügavat huvi õpitava vastu.

Fakultatiivsete ainete õpetamiseks kasutatakse põhiliselt koolide õppekabinette ja õppevahendeid, mõningate koolide puhul ka kõrgemate õppeasutuste laboratooriume (TPI, TRÜ, EPA, ERKI) ning tootmisettevõtete töökodasid.

Fakultatiivainete õpetamisel kasutatakse NSV Liidu Haridusministeeriumi, Vene NFSV Haridusministeeriumi või Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt kinnitatud programme.

Eesti NSV Haridusministeerium on pööranud fakultatiivõpetusele suurt tähelepanu. Fakultatiivainete õpetamise olukorda (koos eriklasside tööga) on arutatud Haridusministeeriumi kolleegiumidel sellele eelnenud ulatusliku kontrollimise põhjal 1967/68. ja 1971/72. õppeaastal, fakultatiivsete tundide sihipärast kasutamist on jälgitud kõikide frontaalsete inspekteerimiste käigus. Igal õppeaastal on koolidele saadetud instruktiivsed materjalid fakultatiivõpetuse organiseerimiseks koos soovitatavate kursuste loeteluga.

Suurt tööd on tehtud programmide väljatöötamisel ja õppekirjanduse muretsemisel, kuigi õppekirjanduse olukord meid veel kaugeltki ei rahulda.

Hoolimata tarvitusele võetud abinõudest esineb koolide töös fakultatiivainete õpetamisel rida olulisi puudujääke:

1) Kuigi vabariigis tervikuna on fakultatiivainete valik vägagi suur ja mitmekülgne ning me oleme rõhutanud valikuvõimaluse suurt kasvatuslikku väärtust, siis koolides rikutakse sageli just seda põhimõtet. Õpilasele on vähe valida või muudetakse fakultatiivne õppeaine kohustuslikuks kogu klassile. Tavalisem on see selliste õppeainete puhul, nagu Nõukogude riigi ja õiguse alused, pedagoogika ja psühholoogia, mida leitakse vajalikud olevat eranditult kõikidele õpilastele.

2) Üksikute õppeainete õpetamisel puudub süsteem: õpilane õpib igas klassis erinevaid fakultatiivseid aineid, mistõttu ei saa tegelikult ühtegi ainet süvendatult. Sageli on siin põhjuseks mõnede õppeainete õpetajate defitsiit (näit. füüsika) vabariigis, mistõttu õpetaja suur tunnikoormus ei

luba selle aine fakultatiivkursusi planeerida.

3) Liiga omavoliliselt muudetakse soovitusprogramme. Esineb juhtumeid, kus programmi kärpimisel vähemale tundide arvule ei arvestata vastava aine spetsiifikat (näit. jäetakse füüsikaprogrammist välja praktilised tööd jms.).

Vähe kasutatakse üleliiduliselt soovitatud programme. (NSV Liidu Haridusministeeriumi inspekteerijate tehtud märkus).

4) Kõik õpetajad ei mõista fakultatiivsete ainete tundide spetsiifikat, mistõttu need tunnid erinevad vähe tavalistest. Vähe kasutatakse õpilaste loomingulist aktiivsust ergutavaid töövõtteid.

5) Ei kasutata kõiki fakultatiivõpetusega avanevaid võimalusi kutsesuunitluse alaseks tööks.

Suurem osa nimetatud puudustest on tingitud haridusosakondade ja koolijuhtide vähesest tähelepanust fakultatiivsete ainete õpetamise juhendamisele ja kontrollimisele.

Õpetajate tööd raskendab ka see, et vabariigis on seni veel vähe suudetud välja anda õppekirjandust ja metoodilist materjali faku^ltatiivainete õpetamiseks, samuti on õpetajate täienduskursustel vähe käsitletud fakultatiivõpetusega seotud probleeme.

Lähematel aastatel on vabariigis ¹⁹⁶⁶ fakultatiivõpetuse parandamiseks suunatud optimaalse fakultatiivkursuste nomenklatuuri väljatöötamisele ja õpetatavate ainete leviku tasakaalustamisele, mis võimaldaks ühelt poolt õpilastele mitmekülgse valiku, teiselt poolt - looks paremad võimalused õppeprogrammide ja õppekirjanduse väljatöötamiseks ning õpetajate kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Õppeainetest on vaja laiendada vene keele ja ajaloo õpimist fakultatiivselt, samuti mitmesuguste põllumajanduslike ja tehnilise kallakuga kursuste levikut.

Liigse killustatuse vältimiseks on juba järgmisest õppeaastast lubatud kasutada lisaks soovitusprogrammidele kohtadel koostatud programme ainult peale nende kooskõlastamist vastava eriala spetsialistidega ja kinnitamist Eesti NSV

*Ilis on
anfuul min:*

Haridusministeeriumi poolt.

Parandamist vajab ka fakultatiivsete ainete õpetamise materiaalne baas vastavate õppekabinettide sisustamise ja täiendava kirjanduse muretsemise näol koolide raamatukogudele.

Senisest rohkem on kavas kasutada kõrgemate koolide ja teaduslike asutuste abi fakultatiivõpetuse taseme tõstmiseks.

/J. Sepp./